

De Aviagen Group is wereldwijd marktleider in pluimveegenetica. Frank van Merle van Aviagen-EPI, de West-Europese tak van de groep, lichtte tijdens een studieavond de voorwaarden voor een goed hanenmanagement toe. Sleutelbegrippen daarbij zijn dagelijkse controle en selectie van de hanen. – JAN VAN BAVEL –

Rood rond de ogen is goed, wit duidt meestal op een selectiehaan.

Hanenmanagement begint met goed strooiselmanagement

Als 's werelds grootste pluimveefokkerijbedrijf ontwikkelt Aviagen stamboomlijnen voor de productie van commerciële vleeskuikens en kalkoenen. Aviagen is onder meer bekend van de vleespluimveerassen Ross, Arbor Acres en LIR (Lohmann Indian River). Tijdens een studieavond 'Opfok en vermeerdering', die de Vlaamse Bedrijfspluimvee- en konijnenhouders en de sectorvkgroep Pluimvee van de Boerenbond in juni organiseerden, vertelde *Frank van Merle* wat een efficiënt hanenmanagement zoal inhoudt. "Een goede opfok van hennen en hanen is de basis voor een optimale prestatie in de productieperiode. Aandachtspunten zijn onder meer het gemiddeld gewicht, de gewichtsonwikkeling en uniformiteit. Aan het eind van de opfok moet de kwaliteit van hanen en hennen gelijk zijn. Bij het begin van de productieperiode (20-30 weken) ligt de aandacht vooral bij de hennen (legpercentage) en krijgt het hanenmanagement minder aandacht. Maar net dit mindere hanenmanagement kan in de eerste helft van de productieperiode zeer negatieve gevolgen hebben voor het verdere verloop van de uitkomsten."

Hennen versus hanen

Hennen en hanen hebben een tegengesteld verloop in de voerbehoefte tijdens de

productieperiode. "Hennen hebben tot en met de topproductie een sterk toenemende voerhoeveelheid nodig. Vanaf 35 tot 50 weken bouwt men de voerhoeveelheid af, afhankelijk van onder meer productie, staltemperatuur, lichaamsgewicht en de mate van bevedering. Hanen daarentegen mag je in het begin niet te veel voer geven, want anders worden ze te snel te zwaar.

Na 30 à 32 weken moet je de voergift continu verhogen, omdat de onderhoudsbehoefte stijgt bij een toenemend lichaamsgewicht. Zorg tijdens de productieperiode voor een goed gescheiden, stabiel en in de hoogte verstelbaar hanenvoersysteem, waarbij de exacte voerhoeveelheid voor de hanen apart wordt afgewogen. Gebruik dit systeem vanaf de eerste dag in de productiestal", adviseert Frank van Merle. Dit voorkomt omschakelingsproblemen op een latere, meer kritieke fase in de ontwikkeling van de haan. Een haan heeft voeder nodig voor zijn onderhoud, groei, activiteit en spermaproductie. "Krijgt hij te veel voer, dan zal hij dat extra voer omzetten in vlees; in tegenstelling tot hen, die dat omzet in vet. De wekelijkse voerverhoging voor de hanen wordt bepaald door de gewichtstoename van de hanen. Na de dertigste week kan de haan bij een te lage voergift niet interen op zijn vetreserves, omdat hij die

niet heeft. Hij zal interen op zijn vlees en zaadballen, de conditie loopt terug waardoor zijn spermaproductie stilvalt en zijn activiteit vermindert. Mits een verhoogde voergift komt de haan wel weer in conditie, maar de spermaproductie is dan definitief sterk gedaald en bovendien is de spermakwaliteit verslechterd. De erfelijkheidsgraad voor de bevruchting wordt voor 80% bepaald door het management op het opfok- en vermeerderingsbedrijf en voor slechts 20% door de fokkerij. Daardoor zien we zulke grote verschillen in uitkomstresultaten."

Opfokperiode

"Een goed hanenmanagement moet voldoen aan 3 basisvoorwaarden: aparte voersystemen voor hanen en hennen, je moet de hanen wekelijks wegen en ze continu goed selecteren. Wij adviseren een gescheiden opfok van hanen en hennen tot 18-20 weken – waarna je de hanen kan overplaatsen – om een goede uniforme ontwikkeling van zoveel mogelijk hanen te waarborgen. Best is om maximum 6 hanen/m² op te zetten, liefst in een aparte stal. Lukt dit niet, zorg dan in ieder geval voor een apart voer- en drinkwatersysteem. Op uiterlijk 4 weken leeftijd moet het streefgewicht van de hanen (minimum 650 g) bereikt zijn om een

goede skeletontwikkeling te waarborgen. Daarna moeten ondermaatse hanen worden uitgeselecteerd, wat de uniformiteit verbetert.”

Productieperiode

Goed hanenmanagement begint met goed strooiselmanagement, om zo problemen met de voetzolen van de hanen te voorkomen. “De minimale staltemperatuur bedraagt best 18 à 20 °C. Bijverwarmen is een optie, zeker als de ventilatie niet optimaal is. Een voerbaklengte voor de hanen van minimum 20 cm of maximaal 10 hanen per voerpan (of minimum 20 cm eetruimte per haan) is een vereiste voor optimale resultaten. Hou een oogje in het zeil tijdens het voeren, zodat je kan bijsturen. Gootvoeding tegen de buitenmuren van de stal, door middel van een sleepketting of enkelvoudige bridomat, is een optie om het geheel overzichtelijk te houden. Een goede voerpan bevindt zich op 50 cm hoogte, gemeten van de bovenkant van de pan tot aan het strooisel.

Maar het belangrijkste is om bij het voeren goed te kijken. Het systeem is goed afgesteld als de hanen met de voeten plat op de grond staan en dan met gestrekte nek onderin de pan kunnen komen. Ook een snelle voerverdeling (binnen 4 minuten) is belangrijk om de onderlinge competitie tussen de hanen te beperken.”

Gewichtsprofiel

Een goede vuistregel tijdens de productie is het gemiddeld gewicht van de hanen tussen 20 en 30 weken 1 kg te laten groeien en tussen 30 en 60 weken nog eens 1 kg. Naast een voortdurende, regelmatige groei is de uniformiteit van een koppel hanen belangrijk. De ontwikkeling tussen 20 en 25 weken is belangrijk voor een goede beginbevruchting. Als de haan zich

te snel ontwikkelt, dan kan dat later voor problemen zorgen. “Als je de gewichtontwikkeling van de hanen tijdens de productie wil volgen, kan dat alleen door wekelijks op dezelfde manier een steekproef te nemen en de hanen individueel te wegen”, zegt Frank van Merle. “Weeg 10% van de hanen of een minimum van 30 hanen per stal. Bepaal het gewicht en de uniformiteit. Weeg ze opnieuw bij onverklaarbare afwijkingen van de gewichtontwikkeling. Automatische weegsystemen zijn prima om de gewichtontwikkeling van de hennen te volgen, maar zijn minder geschikt voor hanen. De gewichtontwikkeling van de hanen kan (helaas) alleen goed gevolgd worden door ze met de hand te wegen.”

Selectie

Selectie van de hanen is een continu proces met speciale aandacht voor afwijkingen aan het skelet en beenwerk en voor niet-actieve hanen. “Dat betekent dat je tot 30 weken vooral hanen moet opvolgen die een niet-dominant gedrag vertonen, zoals hanen die wegvlugten, bang zijn, voor of in de legnesten verblijven en hanen die een ‘verkeerde stand’ tonen: hanen die voorover staan of lopen”, vervolgt Frank van Merle. “Die moeten eruit, want een goede haan vertoont een sterk dominant gedrag tegenover de hennen. Omgekeerd kunnen te veel overactieve hanen de bevruchting negatief beïnvloeden. Na die 30 weken moet je vooral hanen selecteren die ontstekingen aan de voetzolen hebben, scheef beenwerk, zeer zware en mooie hanen. Een dagelijkse selectie van de hanen is noodzakelijk om een goede bevruchting te behalen. Beoordeel de haan op 9 kwaliteitskenmerken: voorkomen (geen afwijkende snavels), stand (rechte borst en rug), uitstraling, beenwerk (lange loopbenen, geen kromme

tenen), beveleedheid, conditie, bevedering, paringsactiviteit en de conditie van de cloaca (mag niet te droog zijn). Goede hanen moeten een dominante rechttopgaande stand hebben, met een rechte lijn van de bek naar de voorste teen, een rechte rug en rechtopstaande staart. Vooral tussen 13 en 17 weken moeten de hanen blijven doorgroeien.

Een week voor het transport naar de vermeerderaar moet je de hanen zorgvuldig selecteren. Daarbij moet je een onderscheid maken tussen de hanen die bestemd zijn voor de bijbehorende hennen en een extra groep hanen die bestemd zijn om bij te plaatsen bij oudere koppels. Afgekeurde hanen worden op dit moment afgevoerd. Verwijder nooit de beste hanen uit een koppel. Bij opzet worden 10% hanen meegeleverd. Selecteer met 24 weken terug tot 9% goed ontwikkelde actieve hanen voor een optimale beginbevruchting. Met 30 weken is 8 tot 8,5% goede actieve hanen voldoende. Indien je besluit om geen hanen bij te plaatsen, dan kan je terug selecteren tot 7,5% met 40 weken en tot 7% met 50 weken. Als je wel wil bijplaatsen, moet je versneld terug selecteren tussen 30 en 40 weken tot maximaal 6% hanen op het moment van bijplaatsen. Goed hanen selecteren is dus een essentieel onderdeel van de werkzaamheden van een goede opfokker en niet iets wat je kan overlaten aan een laadploeg.”

Bijplaatsen van hanen

“Bijplaatsen vereist een goede planning en een degelijk ingerichte opvangruimte om die bijplaats voor hanen ‘traprijp’ te maken. Ideaal is om een aparte hanenstal met een specifiek lichtprogramma te creëren. De ruimte moet qua inrichting zo veel mogelijk overeenstemmen met de latere stalruimte. Bij voorkeur zijn die hanen rond 42-45 weken traprijp, om na het bijplaatsen weer minimaal 8% goede hanen te hebben. Daarna kan je terug selecteren tot 7% hanen met 50 weken. Om corrigerend in te grijpen, is het belangrijk om de gewichtontwikkeling en de uniformiteit van de hanen goed op te volgen. Je kan ook opteren voor apart hanenvoer in plaats van het standaard- of controlevoer, want na 40 weken loopt het verschil in uitkomst op van 2 tot 8% (op 60 weken). Een onderzoek van de Nederlandse voerfabriek uit 2009 bij Ross 308-dieren toonde aan dat de uitkomst op 60 weken gemiddeld meer dan 3% hoger lag met speciaal hanenvoer (83,7%) in vergelijking met hetzelfde voer bij de hennen (80,3%). Samengevat kan je stellen dat een goede haan een haan is die ‘zijn werkpak’ draagt. Dat betekent dat je elke dag goed moet kijken in je hanenstal en de minder goede exemplaren eruit moet pikken”, besluit Frank van Merle.

Acht hanen per voerpan is een goede verdeling tijdens het voeren.

